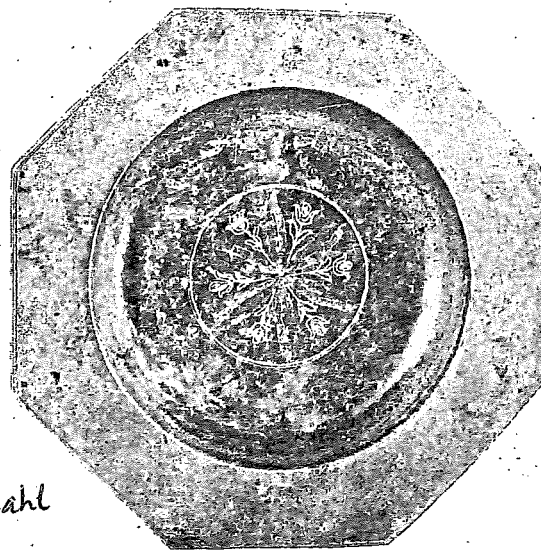

NTV 122.6

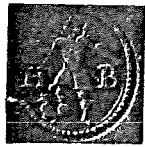

Joh. E. Brodahl

Døpefat i Snaasen kirke
Arbeidet av Johan Lemcke den ældre

TRONDHJEMSKE KANDESTØPERMERKER OG TINARBEIDER

Der findes i Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum et fat og en tallerken som har de samme to kandestøpermerker som et fat i Videnskapselskaps oldsamling, og som der er grund til at anta er trondhjemske tinarbeider, saameget mere som ogsaa en kande i Alstahaug kirke bærer samme merker. Disse merker indeholder initialerne H. B. og da fatene har indridsede aarstal fra 1650—60-aarene, kan der være grund til at henføre dem til en kandestøper H a r b e s t, som paatræffes i Trondhjem i 17de aarhundredes anden halvdel. Om manden, og hypotesen at henføre de nævnte merker til ham, se videre side 34—35 i overlærer Brodahls avhandling.

Kandestøperen H. B.
1658. 1664. 1667.

Mestermerket er ovalt, 15 mm. høit, omsluttet av en perlerad; i midten en staaende engel med kort kjortel, utbredte vinger og armer, mellem bogstaverne H. og B., samt en hane ved engelens høire fot.

ut: Trønderske Studier
Trondhjem 1920

25

(in het zelfde nummer over Trønderske Tin: F.B. Wallem, zie aldaar)

Samme mesters gehaltsmerke, eller kvalitetsmerke for finere tin, bestaar av en fembladet rose, hvorover en krone hvori bogstaverne H. B. Merket er 20 mm. høit.

Tallerken i Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum (N. K. 229. — 1911) 22 cm. i diameter, vegt 0,5 kg., temmelig flat med 4 cm. bredt randstykke, med gehaltsmerket paa randens overside og mestermerket under bunden. Indridset borgerlig alliansevaaben med aarstal 1658 og initialerne H. P. L. K. og S. O. D., som betegner Hr. Peder Larsen Krabbe (f. 1596, d. 1686) sogneprest til Aure og provst i Nordmøre, med hans hustru Susanne Olsdatter. Mandens vaaben er et bomerke av utydelig form, konens vaabenmerke en liljeblostm. Paa undersiden er graveret initialerne H. Z. S. H. — A. P. D., samt løst ridset og skaaret flere initialer og navne, deriblandt S. P. Randulff, sandsynligvis den som „sølvfuten” kjendte Søren Pedersen Randulff, foged i Salten (d. 1743).

Fat i Videnskapselskapets Oldsamling (nr. 3515) 37 cm. i diameter, vegt 1,2 kg., temmelig flat med noget opbulet midtparti, randstykke 6 cm. bredt, og paa dets over- og underside henholdsvis gehaltsmerke og mestermerke. Indridset borgerlig alliansevaaben med aarstal 1664 og initialerne H. S. H. og B. H. D. L.; mandens vaaben en dødningskalle over korslagte knokkelben, konens vaaben en togrenet bladplante.

Fat i Nordenfj. Kunstindustrimuseum (nr. 1950), 49 cm. i diameter, av form som foregaaende og stemplet paa lignende vis, vegt 2,9 kg. Indridset borgerlig alliansevaaben med aarstal 1667 og initialerne C. H. S. K. og W. C. D. E. Mandens vaaben et bomerke bestaaende av det arabiske ziffer 4 over de sammenskrevne bogstaver H. og K. med bogstavet C. anbragt ovenfor; konens vaabenmerke et træ.

Johan Lemcke den ældre.
Tok borgerskap 1686. Død 1730.

Mestermerket av oval form, 10 mm. høit, fremstiller lammet med korsfanen, agnus dei, sandsynligvis hentydende til navnet Lemcke's lydlikhet med Lämmchen = det lille lam, om ikke Lemeken likefrem har denne betydning. Lammet er vendt mot heraldisk venstre, d. e. til høire for tilskueren. Paa hver side av korsfanen er anbragt mesterens forbogstaver I. og L. og merket omsluttet av to palmegrene.

Gehaltsmerket er nær overensstemmende med H. B.'s gehaltsmerke: over en fembladet rose en krone, hvori foruten bogstaverne I. L.

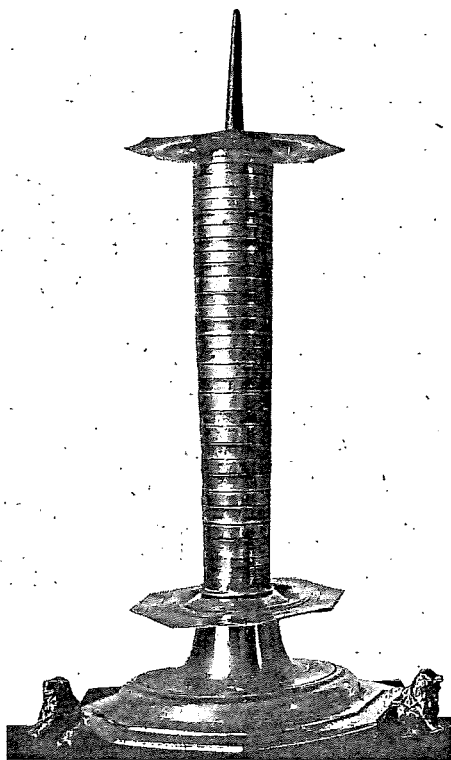
er anbragt tallet 85. Ifølge Christian V's laugsartikler av 1685 skulde der i kandestøpernes gehalts- eller kvalitetsmerker anbringes „det aarstal, som bemeldte mester er kommen i lauset.” Lemcke er da rimeligvis blit mester i 1685 skjønt han først i 1686 tok sit borgerskap som saadan. Det vil sees av de følgende merkebeskrivelser, at et lignende forhold ogsaa gjentræffes ved et andet trondhjemske kandestøpermerke. Aarstallet er ikke det aar, da vedkommende tok sit borgerskap, men aaret før, da han som mester begyndte sin virksomhet — svarende til at han var „kommen i lauset”, om der hadde været et kandestøperlaug i byen.

Døpefatet i Snaasen kirke, her avbildet side 25, er ottekantet, 45 cm. i tværmaal, i bunden er indpunslet et seksstjerneformet blad- og blomstermønster indenfor en cirkel, og paa randstykket er to randlinjer indskaaet. Gehaltsmerket er indslaat paa randstykket.

Alterstakerne i Røra kirke; totalhøide 46 cm., fotstykket hviler paa tre sittende løver, og er ottekantet.

Ørekande med laak, i Nordenfj. Kunstind.mus. (N. K. nr. 4538) 14 cm. høi, 11 cm. i tværmaal over munden, vekt 1,95 kg. Korpus bolleformet, men litt indsvunget oventil, foden hvælvet, laaket har hvælvet midtparti med fladt randstykke; korpus, fot og laak siret med omløpende indpunslede rækker av prikker og smaastreker. Hanken har støpt rankeornament paa ytresiden, og er forsynet med en løst hængende tværriflet ring. Paa det utstaaende øres flate parti er mestermerket to gange stempet. Se avbildning side 17.

Flaske, sekskantet, med skrueprop, 7 cm. i tværmaal, 13,5 cm. høi, vekt 0,45 kg., har mestermerket to gange gjentat under bunden. Avbildet side 17, tilhører tandlæge Sandvig, Lillehammer.

Alterstake i Røra kirke,
av Johan Lemcke den ældre

Johan Johansen Lemcke, d. yngre.
Tok borgerskap 1734, død 1763.

Mestermerket ovalt, 10 mm. høit, fremstiller lammet med korsfanen, vendt mot heraldisk høire, derover I. L. og i et segmentfelt under lammet aastallet 1734. Sammenlignet med den ældre Lemckes merke er lammet meget plump og raat utført, og altsaa vendt til motsat side.

Gehaltsmerket, for engletin, er av rektangulær form med avskaarne hjørner, 15 mm. høit. I midten en flyvende engel, som synes holde en gren i høire haand; derover I. L. og nedenunder 1734.

Kande med tut i Nordenfj. Kunstindustrimuseum (nr. 1555). 29 cm. høi, vekt 1,8 kg. Korpus har glat, kugleformet midtparti med riflet hals og fot, laaket høit hvælvet og profileret, tuten 7-kantet. Gehaltsmerke under bunden. Se avbildning side 24.

Flaske av halvcylindrisk form, 13,5 cm., vekt 0,6 kg., har under bunden mestermerke to gange stemplet. Tilhører tandlæge Sandvig, Lillehammer.

1

Conrad Reincke.
Tok borgerskap 1743,
død 1766.

6 7 8 9

2

5

4

3

1. Mestermerke, ovalt, 11 mm. høit, begrenset av palmegrene, i midten en fugl, staaende, vendt mot heraldisk høire, over den C. R. (skrift), under fuglen aastallet 1742. Likesom for Johan Lemcke den ældres vedkommende er aastallet et aar tidligere end mesteren tar borgerskap; betegner det aar, han som mester begynder kandestøpervirksomhet.

2. Gehaltsmerke for finere tin, krontin; én fembladet rose under en krone, som deler mesterens initialer og aastallet 42 saaledes C 4 — 2 R, bogstaverne større end ziffrene; palmegrene omslutter merkets nedre halvdel, rosen. Sammen med merket DRONTHEIM 1742.

3. Gehaltsmerke for krontin, ovalt, 20 mm høit, i midten en fembladet rose, under en krone, delende aastallet 1742, med to zifre til hver side; øverst og nederst buede indskriftsbaand med henholdsvis fornavn og efternavn: Conrad Reincke.

4. Gehaltsmerke for engelsk tin, av form og størrelse som foregaaende merke og med lignende indskrift, men i merkets midtparti en staaende engel med utbredte arme og palmegrene i hænderne, delende aastallet 1742, samt to korslagte smaagrene under engelen.

5. Merke av skjoldform, 22 mm. høit, 26 mm. bredt, delt i horisontale baand hvori indskriften ENGLISK ZIN — CONRAD REINCKE — IN — DRONTHEIM.

Foruten disse merker har Reincke benyttet en gruppe smaa ovale merker, 9 mm. høie, stillet paa linje, saaledes som avb. av 6, 7, 8 og 9 viser.

6. Merke, hvori lykkens gudinde med et draperi holdt i bue over hodet, svævende paa en vinget kugle.

7. Merke, hvori en naturalistisk rose.

8. Merke, hvori C. R. og derunder to korslagte smaagrene.

9. Merke, hvori en fugl sittende paa en træstamme.

Det er paa en tallerken i Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum (N. K. 161 — 1907) at denne gruppe forekommer sammen med det kronede X og merkerne 3, 4, 5. Tallerkenen er 22,5 cm. i tværmaal, med svakt skraanende randstykke, 2,8 cm. bredt; vekt 0,4 kg.

Kunstindustrimuseet eier flere fat og tallerkener med Reinckes merker 1—4. Desuten en kande, N. K. 131 — 1897, avbildet s. 24, av ganske samme type som Lemcke d. yngres tidligere beskrevne kande, men med rund tut. Meget lik denne er ogsaa en kande i Vinne kirke, Værdalen; i Egge kirke brukes en kande som tydeligvis er lavet som thekande og har den begyndede rokokos stilpræg.

Johan Andreas Lyche.

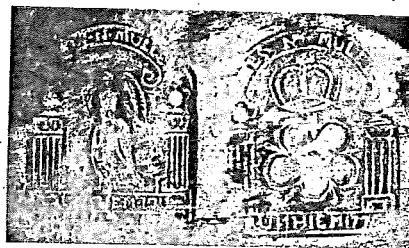
Tok borgerskap 1761, død 1783.

Mestermerket, rundt 14 mm. i diameter, fremviser lykkens gudinde med stort flagrende lænderklæde, holdende et draperi i bue over hodet, staaende paa en vinget kugle; figuren deler initialerne I. L. og aastallet 1761.

Av Lyches arbeider kjendes for nærværende bare et tinkrus, tilhørende dr. Støren, Meldalen. Det er 18,5 cm. høit, midtpartiet glat, men krusets øvre og nedre del riflet; fladt laak, paa hvis indside mestermerket to gange. Hanken har støpt rankeornament.

Johan Andreas Lyche

Niels N. Müller

Poul P. Smidt

Niels Nielsen Müller.

Tok borgerskap 1778, død 1794.

Gehaltsmerke, for engelsk tin, 26 mm. høit, 21 mm. bredt; paa siderne kannelerte søiler, som bærer urner, forenet ved en rundbue, hvori N i e l s N. M ü l l e r, i midten engelen som en staaende vinget kvindeskikkelse; derunder T r u n h e i m 17. .

Gehaltsmerke av lignende form og størrelse, men istedetfor engelen en fembladet rose under en krone.

De to merker anbragt sammen inde i bunden paa thekanden, N. K. 61—1898. Kanden maaler 25 cm. til overkanten av den faststaaende hank, hvis midtparti er av træ. Bredde av korpus 16 cm. Av samme stilpræg er en kaffekande, N. K. 98 — 1907, 29 cm. høi, 14 cm. bred, med merkerne næsten utviskede paa undersiden av foten. Disse to kander er smukke eksempler paa tinarbeider i regencestil, med de karakteristiske „bene knæk” paa korpus og med hvælvet laak med kantvulst.

Poul Pedersen Smidt.

Tok borgerskap 1778, død 1820.

Mestermerke, rundt, 13 mm. i diameter, lykkegudinde holdende buet draperi over hodet, staaende paa vinget kugle, delende initialerne og aars-tallet P. S. 1778; merket temmelig likt Johan Andreas Lyches.

Anbragt inde i bunden paa et sæt cylindriske hulmaal, N. K. 63, 64, 65, 66 — 1909, paa randen indslaat kontrolstempler av oval form, 6 mm. høie; som avbildningen viser har et av stemplerne bogstavet T som vel er Trondhjems initial, det andet stempel et kronet F. 5 og det tredje en naturalistisk fembladet rose, som kan antas at være Trondhjemsrosen — sammenlign ovenfor Reinckes merke 7.

NTV 122.43

9286

TRØNDERSKE STUDIER

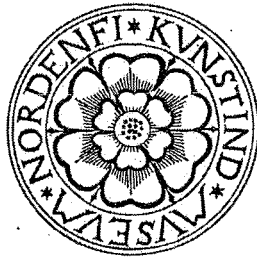
BIDRAG TIL TRONDHJEMS OG TRØNDEL-
LAGENS KUNST- OG KULTURHISTORIE

UTGIT AV

NORDENFJELDSKE KUNSTINDUSTRIMUSEUM

VED

DR. FREDRIK B. WALLEM

TRØNDESK TIN

1. TINTØI I TRØNDELAGEN

AV

FREDRIK B. WALLEM

2. TRONDHJEMS KANDESTØPERE

AV

JOH. E. BRODAHL

TRONDHJEM 1920

TRØNDERSKE STUDIER.

Paa generalforsamlingen i Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum 29. mars blev fremlagt planen for den serie publikationer, som museet agter at utgi under fellestitelen «Trønderske Studier». Som undertitelen oplyser, vil serien omfatte «Bidrag til Trondhjems og Trøndelagens kunst- og kulturhistorie», og det er meningen at la studierne utkomme i tvangfri, selvstændige hefter av forskjellig omfang, forsynet med illustrationer i den utstrækning som emnerne kræver.

Nærværende hefte er seriens første og kan betragtes som typisk for den gruppe av studierne, som skal skildre Trondhjems haandverks historie paa grundlag av arkivgranskning og monumentforskning. Foruten den trondhjemske laugshistorie og de forskjellige grene av trøndersk kunst i gammel tid, vil «Trønderske Studier» ogsaa omfatte monografiske og systematiske skildringer av trønderske kirkers utstyr og gamle trønderske landsgaardes og byhjemmenes indredning og utstyr.

Da undertegnede ved nytaarstid tiltraadte stillingen som direktør ved Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum forelaa der fra den avtrædende museumsdirektør Hans Dedekam et utkast til publisering av endel kildeskrifter vedrørende Trondhjems handels- og haandverksforhold i ældre tid, væsentlig bestaaende i fortegnelser over byens borgere i slutningen av 17. og begyndelsen av 18. aarhundrede. Og der var av Trondhjems Sparebank bevilget 1000 kroner som bidrag til saadanne kildeskrifters utgivelse. Samtidig blev der i den trondhjemske presse drøftet utsigterne til i nogenlunde nær fremtid at faa byens historie skrevet og publisert. Og under pressediskussionen herom blev det meget rigtig fremhævet, at vi endnu manglet de nødvendige historiske detailundersøkelser vedrørende byens indre forhold i ældre tid.

Denne diskussion og den foreliggende bevilgning fra Sparebanken til

utgivelse av kildeskrifter var det som gav støtet til at planen for «Trønderske Studier» blev utformet og i et foredrag fremlagt av undertegnede paa den nævnte generalforsamling. Tilsagn om at medvirke til planens realisation blev straks git av overlærer Joh. E. Brodahl, som har foretat omfattende arkivstudier vedkommende Trondhjems haandverkshistorie, og av stadsarkitekt, senere professor ved den tekniske høiskole, Sverre Pedersen, som har et indgaaende kjendskap til gammel trøndersk byggekunst.

En systematisk gjennearbeidelse av det rike og interessante stof, som i samlinger og arkiver ligger næsten helt ubenyttet, og en utforskning av de bevarede mindesmerker av fortidens kunst og haandverk, vil danne et grundlag for en kommende historisk fremstilling av kulturutviklingen i Trondhjem og Trøndelagen. Og det er mot en saadan almen kulturhistorisk skildring av byen og landsdelen at «Trønderske Studier» tar sigte, idet der efterhaanden offentliggjøres specialundersøkelser som tjener som bygningsstene for det fremtidige bygverk.

Men utgivelsen av kulturhistoriske detailstudier kan i vort land meget sjelden ventes at bli et lønnende foretagende, og særlig under de nuværende høie trykningsomkostninger falder det saa dyrt, at det ikke vil være mulig at fortsætte publiseringen av «Trønderske Studier» uten direkte pengebidrag til foretagendet. Det er glædelig at kunne meddele ved starten, at enkelte tilsagn om økonomisk støtte allerede er git, og forhaabentlig vil flere følge efter.

Trondhjem i september 1920.

Dr. Fredrik B. Wallem.